

ПОЕЗІЯ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА ЯК ВИЯВ І УТВЕРДЖЕННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ

У культурному просторі України, у житті кожного з нас беззаперечним моральним авторитетом був, є і надовго залишатиметься поезія Тараса Шевченка. Його доля – типовий приклад відданого «служіння народу», жертвності заради загального блага і добра, уособлення людської гідності. Своїми стражданнями поет «піддержав святу віру, що дійсно моральну природу чоловіка жадним обставинам неможливо побороти» [1, с. 355].

Великий Кобзар постійно переймався долею людини, вірив у неї, у її можливості та високе покликання. У цьому виявляється глибоке людинолюбство поета, на якому наголошував М.Ф. Сумцов: «Шевченкові твори повнісенські гуманним почуттям та ласкою до усіх народів, найбільш до рідного краю, України, до всіх людей, найбільш до бідоласних жінок-покриток та їх байстрюків, до живих і померлих» [2, с. 26]. Характерне для Т. Шевченка «гуманне почуття» базується на християнській ідеї любові до ближнього.

Мораль (від лат. *moralis*: моральний, *mos, moris*: звичай; воля; закон; властивість) – «система поглядів та уявлень, норм і оцінок людей; одна з форм суспільної, а отже, і художньої свідомості, пов'язана з категоріями добра, чеснот, справедливості» [3, с. 76]. Таким чином мораль зосереджується «на проблемі виконання обов'язку, відповідності моральних суджень істині, оперуючи поняттями «добро», «вільна воля», «обов'язок». Саме ці слова досить часто вживає Т. Шевченко у своїй поезії, намагаючись донести до свідомості читача головні засади моральності. Так, у творах Т. Шевченка слово «воля» уживається 51 раз, «волі» – 134 рази, «волю» – 64 [4]. Слово «свобода» уживається 8 разів і лише в російськомовних текстах. Автор наводить різні контексти і словосполучення зі словами «воля»: доля і воля, світ і воля, козацька воля, поле і воля, степ і воля, душа і воля тощо. У такий спосіб твори поета охоплюють світоглядні орієнтири та принципи, цілі й мотиви вчинків і стосунків, спрямовують поведінку людини на доброчинність, дружні стосунки, справедливість і чесність, збереження людських цінностей.

Які уроки моральності ми можемо винести нині? Як слово і дух поета відгукується у свідомості сучасного читача? Адже на початку ХХ ст. М. Хвильовий у романі «Вальдшнепи» писав, що «саме Шевченко кастрував нашу інтелігенцію. Хіба це не він виховав цього тупоголового раба-просвітянина, що ім'я йому легіон? Хіба це не Шевченко – цей, можливо, непоганий поет і на подив малокультурна й безвольна людина, – хіба це не він навчив нас писати вірші, сентиментальничати «по-катеринячи», бунтувати «по-гайдамачому» – безглуздо та безцільно – й дивитись на світ і будівництво його крізь призму підсолодженого страшними фразами

пасеїзму? Хіба це не він, цей кріпак, навчив нас лаяти пана, як-то кажуть, за очі й пити з ним горілку та холуйствувати перед ним, коли той фамільярно потріпає нас по плечу й скаже: «а ти, Матюшо, все-таки талант». Саме цей іконописний «батько Тарас» і затримав культурний розвиток нашої нації і не дав їй своєчасно оформитись у державницьку одиницю» [5, с. 221-222].

У газеті «День» якимось зазначалося, що натеper Т. Шевченко «не говорить з сучасниками своїми текстами» [6]. Цілком погодитись з таким твердженням не можна, оскільки поезію Тараса Шевченка розуміємо настільки, наскільки розуміємо себе, які ідеали сповідуємо, духовно вивершені й морально підготовлені. Цікавими виявилися думки студентів стосовно уроків моральності, які вони винесли після вивчення творчості Т. Шевченка в середній школі. На жаль, для декого його поезія до кінця залишається неусвідомленою, багато чого зводиться до ролі Т. Шевченка в історії української культури, у долі народу. Наведемо деякі думки молоді.

«Патріотизм, незламність духу, свобода, воля, любов до Батьківщини – ось невеликий перелік того, що назавжди закарбувалося в моєму серці та свідомості після опанування поезії Великого Кобзаря. Генії такого роду народжуються і помирають вільні духом. Ніякі кайдани не зможуть приборкати дух свободи. Тіло може бути у рабстві – душа ніколи». «Ознайомившись з творами «Заповіт», «Мені однаково», я ще сильніше згрупував всі свої патріотичні настрої та риси характеру справжнього українця. Свободу, волю, незламний дух – ось що утвердив у мені Шевченко». «Дуже боляче дивися на те, як сьогодні вбивають ту ідею, за яку Шевченко віддав життя». «Творчість Шевченка змушує мене задумуватися над категоріями «свобода», «рівність», «справедливість». Любов до України, незмінність власних поглядів, незламність духу – те, що я переймаю від читання віршів Т. Шевченка». «Коли я вивчав поезію Т.Г. Шевченка, то зрозумів красу української мови, збагнув любов до свого рідного краю». «Твори Шевченка виховали в мене почуття патріотизму. Я дуже люблю свою країну і хочу, що вона була Єдина» [7].

Очевидним є те, що багатьох респондентів слово Кобзаря не залишило байдужим, допомагає утверджувати високі моральні якості. Поезія Шевченка доводить, що без правди, волі, духовності суспільство дегармонізується, руйнуються основи людського буття, занепадають моральні цінності. А без цього життя втрачає свій сенс.

Література:

1. *Шевченко Т. Г.* Дневник // Повне видання творів Тараса Шевченка. – К. : Ляйпціг; Коломия; Wennipeg, s. a. – Т. IV.
2. *Сумцов М.Ф.* Гуманізм Шевченка // Збірник пам'яті Тараса Шевченка (1814–1914). – К., 1915.
3. Літературознавча енциклопедія: У двох томах. Т. 2 / Авт.-уклад. Ю.І. Ковалів. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – 624 с.
4. *Зубар Наталка.* Воля в творчості Тараса Шевченка (лінгвістичне дослідження) – [Електронний ресурс] – <http://maidanua.org/2013/03/volya-v-tvorchosti-tarasa-shevchenka-plyus-trohy-franka-liny-i-huhelya/>

5. *Хвильовий М. Г.* Твори: У 2 т. – К . : Дніпро, 1990. – Т . 2. – 925 с.
6. День. – 10 березня 2011 р.
7. Власний архів.